

УДК 355.233

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ПОНЯТТЯ „ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОФІЦЕРА”

Андрій Романишин

*Львівський ордена Червоної Зірки інститут Сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету
„Львівська політехніка” вул. Гвардійська, 32, 79000 Львів, Україна*

Проаналізовано зміст поняття „виховна діяльність офіцера”.

Ключові слова: діяльність, навчання, виховання, військова діяльність, виховна діяльність офіцера.

У процесі сучасної трансформації Збройних Сил (ЗС) України зростає значення морально-психологічного чинника, який впливає на стан національної безпеки України. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних способів підтримки на високому рівні морального духу військ (сил). Особливу роль у вирішенні цього важливого завдання відіграють військово-навчальні заклади МО України, які повинні готувати фахівців, що володіють глибокими знаннями, міцними навичками і вміннями щодо теорії і практики виховної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що сутність виховної діяльності офіцерів була предметом дослідження таких вчених: В. І. Алещенка, О. В. Барабанщикова, О. В. Бойка, Є. Ю. Литвиновського, В. Ф. Перевалова, І. Й. Смолікова, І. О. Хорева, І. П. Чистовської, Г. П. Філоненка, В. В. Ягупова та ін. На підставі аналізу вищенаведених наукових досліджень виявили, що не повною мірою вивчена проблема організації якісної підготовки офіцерів, які б володіли знаннями, навичками і вміннями з теорії і практики організації виховної діяльності у підпорядкованих підрозділах.

З огляду на це ставили за мету визначити зміст педагогічного поняття „виховна діяльність офіцера”.

Наше завдання – проаналізувати психолого-педагогічну літературу з визначеної тематики та уточнити поняття „виховна діяльність офіцера”.

Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку ЗС України, оптимізації системи військової освіти необхідно уточнювати завдання професійної підготовки майбутніх офіцерів Сухопутних військ ЗС України з огляду на

постійні зміни навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах.

Щоб уточнити зміст поняття „виховна діяльність офіцера”, розглянемо етимологію слова „діяльність”.

Слово „підготувати” означає „навчити, дати необхідні знання для чого-небудь”. Таке визначення подають більшість тлумачних словників. З нього виходить, що „готувати” означає „формувати знання, навички і вміння для здійснення певної діяльності”. Постає запитання: у чому ж полягає діяльність офіцера?

Часто діяльність розглядають як цілеспрямований процес перетворення дійсності, створення матеріальних і духовних цінностей. Основними компонентами її внутрішньої структури є цілі, мотиви і способи здійснення, які значною мірою визначені історичними умовами, суспільними відносинами тощо.

На нашу думку, діяльність складається із пов’язаних між собою дій, за допомогою яких досягають конкретних (проміжних) цілей. Кожна дія має свою головну мету, спосіб і мотив. Хоча окремі дії зазвичай підпорядковані загальній меті діяльності й загальним її мотивам, але вони все ж таки є закінченими в смисловому відношенні одиницями діяльності.

Цей процес здійснює людина, колектив. Зовні він регульований суспільними вимогами, визначеним порядком і дисципліною, вказівками керівників тощо. Зовнішні регулятори впливають на діяльність через внутрішні її умови. Внутрішньо діяльність регулюється психічними процесами, станами, властивостями, переконаннями, інтересами, потребами, думками та ін. Цей процес починається з визначення мети відповідно до потреб і мотивів (або усвідомлення людиною поставленого перед нею завдання). Особливості функціонування психологічних явищ у діяльності зумовлені як її метою, предметом, засобами, умовами, так і рисами самої особи, колективу, їхніми потребами, настановами, досвідом.

Розглянемо психологічні умови ефективності й надійності діяльності. Відомо, що показник ефективності – це успішне досягнення мети у разі найбільш раціонального використання сил і засобів. Ефективність діяльності залежить від її надійності, тобто стійкості й безпомилковості, коли немає дезорганізованих дій і зривів. До психологічних умов ефективності й надійності діяльності особи слід віднести чітке розуміння мети, позитивну мотивацію, психічну готовність, професійну майстерність, волюві якості, добре розвинені пізнавальні психічні процеси.

Головними видами діяльності людини є праця, навчання, гра. Інші види діяльності – суспільно-політична, педагогічна, військова, спортивна тощо – виникли завдяки праці, яка завжди мала суспільний характер. У будь-якому виді діяльності людина, колектив виявляються і формуються.

Отже, діяльність – цілеспрямований процес взаємодії людини з навколишнім світом. У діяльності людина відображає своє ставлення до світу і до самої себе. У ній ніби поєднується людська індивідуальність і об'єктивний світ, це момент істини людської суті.

Військова діяльність у широкому сенсі слова є формою суспільної діяльності людей, яка має суспільно-політичний характер. За допомогою військової діяльності здійснюється збройний захист держави, народу.

У вузькому значенні військова діяльність – це процес виконання військовослужбовцями завдань військової служби, вивчення бойової техніки і зброї, несення бойового чергування, ведення бойових дій тощо.

Військова діяльність специфічна за своєю структурою, за своїми цілями, мотивами, засобами, способами і прийомами, зовнішніми і внутрішніми умовами виконання. Головною метою військової діяльності в мирний час є підготовка військовослужбовців до ведення бойових дій проти агресора, а у разі війни – розгром супротивника. Засоби військової діяльності – зброя і бойова техніка. Результат військової діяльності в мирний час – боєздатність і боєготовність військ, їхня бойова виучка, дисципліна; у воєнний час – розгром агресора, досягнення перемоги.

Конкретний процес військової діяльності охоплює усвідомлення військовослужбовцями поставленого перед ними завдання; формування мотивів і вироблення плану майбутніх дій; застосування засобів і прийомів діяльності (зброя і бойова техніка); регулювання дій відповідно до завдання; оцінювання одержаних результатів. Зміст і структура військової діяльності змінюються залежно від того, є вона індивідуальною, груповою (колективною) або управлінською діяльністю. У всіх випадках у цьому процесі різнобічно виявляються військовослужбовець і колектив, їхнє мислення, відчуття і настрої, воля, досвід, спрямованість, здібності.

Військова діяльність завжди мала чітку і сувору регламентацію, її поділяли на навчальну і побутову діяльність, несення повсякденної служби і бойову. Організація, зміст і види військової діяльності змінювалися. З'являлося багато нових видів військової діяльності. Незважаючи на різноманіття сучасної військової діяльності, головними її видами є навчально-бойова і бойова діяльність.

Оскільки військова діяльність, особливо в бойовій обстановці, відбувається у складних, швидко змінних, напружених ситуаціях, для її здійснення необхідні достатньо стійкі мотиви, добре розвинені пізнавальні процеси, емоційно-вольова стійкість, майстерність. Отже, і керівництво військовослужбовцями в процесі їх діяльності вимагає від офіцера застосування різних заходів, спрямованих на її оптимізацію і підвищення ефективності.

Професійна діяльність офіцерів багатофункціональна. Вона є складною системою різних взаємопов'язаних видів військової праці. Можна виділити такі головні види діяльності офіцера Сухопутних військ: психолого-педагогічна, організаторська, адміністративно-господарська, бойова тощо. Всі вони виявляються в нерозривному зв'язку з психолого-педагогічною діяльністю. Зауважимо, що психолого-педагогічна діяльність, як складова професійної, посідає чільне місце у професійній діяльності офіцера. Психолого-педагогічна діяльність офіцера є комплексом заходів цілеспрямованого впливу на мотиваційну, емоційно-вольову, інтелектуальну сферу особистості військовослужбовця, які забезпечують його якісну підготовку до виконання завдань у мирний і воєнний час.

Підготовка військовослужбовця як багатоплановий процес складається з його виховання, навчання, розвитку (розумового і фізичного) і морально-психологічної підготовки [3].

У вітчизняній педагогіці поняття „виховання” почали відокремлювати від поняття „навчання” у другій половині ХУІІІ ст. Ці два поняття в сучасній педагогічній науці самостійні, тому що розкривають різні сфери педагогічної діяльності.

Навчання – це процес опанування знань, навичок та умінь, набуття професійно важливих рис. Навчанням називають двосторонню діяльність суб'єктів навчання щодо передавання і сприймання знань, навичок і умінь, набуття ними певної кваліфікації. Результатом завершеного навчання є здобуття певної освіти.

Навчання, безумовно, є одним з найважливіших компонентів вихованості людини, є чинником формування особистості. Однак воно не відіграє визначальну роль у формуванні особистості.

Виховання є процесом підготовки людини до сучасної та майбутньої життєдіяльності. Педагогічну категорію „виховання” вживають у педагогічній науці в чотирьох значеннях:

- широкому соціальному – це виховний вплив на людину всього суспільства і всієї дійсності, яка охоплює не лише позитивну спрямованість, а й конфлікти і суперечності, тут особистість набуває не тільки позитивного соціального досвіду, але і негативного;
- широкому педагогічному – це виховна діяльність різних освітньо-виховних систем, які у своїй діяльності керуються педагогічними теоріями;
- вузькому педагогічному – це цілеспрямована виховна діяльність педагога з метою досягнення певних виховних цілей;
- гранично вузькому – це розв'язання конкретної індивідуальної проблеми виховання або перевиховання педагогом.

Отже, виховання – це процес планомірного і цілеспрямованого впливу на свідомість, почуттєву, вольову і мотиваційну сферу людини з метою підготовки її до життєдіяльності [1].

Специфіка бойової діяльності та особливості військового виховання передбачають необхідність таких його ознак, як системність, цілісність, комплексність, планомірність, спрямованість на конкретний практичний результат, неперервність, тривалість і організованість.

Можна навести таке визначення військового виховання: це процес цілеспрямованого, систематичного, організованого і планомірного впливу на свідомість, підсвідомість, пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери особистості військовослужбовця та внутрішньокolleктивні взаємини з метою формування високих військово-професійних, моральних і громадських якостей для ефективного виконання службових обов'язків в умовах мирного і воєнного часу.

Отже, виховну діяльність офіцера можна розглядати як різновид службової діяльності офіцерів, цілеспрямований, послідовний вплив на свідомість військовослужбовців та формування ефективної комунікації у військових колективах з метою ефективного виконання ними службових обов'язків в умовах мирного і воєнного часу. Це функціональний процес, що спрямований на досягнення визначеної мети та складається з низки послідовних стадій:

- збір та аналіз інформації щодо стану вихованості військовослужбовців;
- планування заходів виховної роботи у підрозділі;
- організація їх виконання;
- мотивація та координація виховних впливів суб'єктів;
- контролювання та коригування результатів цього процесу з метою його удосконалення.

На нашу думку, психолого-педагогічна діяльність офіцера є порівняно самостійним видом діяльності, який необхідно досліджувати і до якого необхідно готувати. Підготовку до цього виду професійної діяльності необхідно здійснювати під час викладання курсантам у вищих військових навчальних закладах навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу. Підготовка військових фахівців до виховної діяльності в системі військової освіти, як свідчить військова практика, потребує корегування та уточнення.

Окремими напрямками подальших науково-педагогічних досліджень, які потребують науково-методичного обґрунтування, можуть бути такі: визначення цілей, принципів і змісту підготовки майбутніх офіцерів до виховної діяльності, а також технології формування педагогічної компетентності у курсантів вищих військових навчальних закладів.

1. Військове виховання: історія, теорія та методика: Навч. посіб. / За ред. В. В. Ягупова. К, 2002.
2. Лямзін М. А. Педагогічні основи вдосконалення психолого-педагогічної підготовки слухачів військових академій. М., 1991.
3. Основы военной психологии и педагогики: Учеб. Пособие / Под ред. А. В. Барабанщикова. М, 1981.
4. Психология и педагогика высшей военной школы: Учеб. Пособие / Под ред. А. В. Барабанщикова. М., 1989.
5. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посіб. К, 2002.

CONTENT OF THE PEDAGOGICAL CONCEPT „OFFICER’S EDUCATIONAL ACTIVITY ”

Andriy Romanyshyn

*L’viv Army Institute of the National University “L’vivs’ka Politechnika”,
Gvardiys’ka Str., 32, UA – 79000 L’viv, Ukraine*

The article analyses the essence of the concept “officer’s educational activity”.

Key words: activity, instruction, education, military activity, officer’s educational activity.

Стаття надійшла до редколегії 27.11.2006

Прийнята до друку 15.12.2006